

Amelyik fa nem terem jó gyümölcsöt...

*A magyar Biblia és szépirodalmunk mint nyelvi minta –
a hazai média mint a nyelvi bakik tárháza*

Az anyanyelv ápolója gyakran tapasztalja, hogy a mai média korántsem tölti be mindig egyik fontos hivatását: az anyanyelvi kapuőrét. Sőt, nagyszabású tárlat a sajtó az anyanyelvi szépséghibákból... Lehet ennek oka az is, hogy napjaink médiamunkásai – legalábbis nyelvhasználatuk tanúsága szerint – a kellőnél kevesebbszer nyúlnak a könyvespolc felé. Pedig találnának ott ékes, mintaértékű magyar szövegeket bőséggel.

Alább néhány példát hozunk arra, hogy miközben a Bibliában – *a könyvek könyve magyar fordításában* – és *honi szépirodalmunk klasszikusainak munkáiban* etalonnak minősülő nyelvhasználattal, stílussal, szóválasztással találkozunk, a *tömegkommunikáció* az anyanyelvi bakik özönét önti az olvasók nyakába. S mivel a média írás- és beszédmódját gyakran követi az egyébként is romló közbeszéd, ez utóbbiban mérhetetlenül sok a nyelvi baklövés.

„... igen nagy volt az örömük”

„Amikor meglátták a csillagot, igen nagy volt az örömük.” (Mt 2, 10) Nyelvhelyességi szempontból is pontos a fordítás: [a napkeleti bölcseknek] „igen nagy volt az örömük.” Pontos, mert ha a birtokos jelző (bölcseknek) a mondatban nincs kitéve – ha tehát oda kell érteni –, vagyis ha nélküle utalunk a többes szám 3. személyű birtokosokra, egyeztetett személyjellel élünk: többes számú birtokszót (örömük) használunk.

Ugyanez a szabály – a félreértés elkerülése érdekében is –, ha az ő személyes névmási birtokos jelző után érzékeltetjük a többes szám 3. személyű birtokosokat: „De az ő szavuk csak üres beszédnek látszék azok előtt; és nem hívének nékik.” (Lk 24,11) Ugyanígy járunk el, ha a birtokos jelző csak a birtokszó után

következik: „Érthető szövegre van igényük az embereknek.” Téves jelezésű tehát a címe annak a beszámolónak, amelyet egy világbajnoki küzdelemsorozatról írt a sajtó: „Szerencséje van az angoloknak”. Választékosan: Szerencsénk van az angoloknak.

Az egyszerűsítés elve okán nem kell egyeztetni, ha a többes számú birtokos jelző közvetlenül a birtokszó előtt áll: „A sír és a pokol az Úr előtt vannak; mennyivel inkább az emberek szíve.” (Péld 15, 11) Ám ha az elől álló birtokos és a birtokszó közé állítmány vagy más mondatrész ékelődik, megint a többes szám 3. személyű egyeztetett forma a helyes. Sűrűn találkozunk mégis – a társalgási nyelvben éppúgy, mint a médiában – efféle pongyola fogalmazású mondatokkal: „Talán az a bajunk, hogy ma az embereknek nincs ideje imádkozni...”; „Az alkotóknak arra is volt gondja...”. Magyaros toldalékolással: az embereknek nincs idejük...; az alkotóknak arra is volt gondjuk...

Ami vagy amely?

A nyelvhasználók nemritkán bakot lőnek a vonatkozó névmás (vonatkozó névmási kötőszó) alkalmazása során. A sajtóban éppoly gyakori hiba, mint a köznapki közlésfolyamatban, hogy összecserélik őket, pontosabban: az *ami* számtalanszor az *amely* helyére furakszik. Sőt, lassan kiszorítja a beszédből és az írásból: „hiányzik a szemináriumi kápolna, *ami* az utóbbi 5 évben mindig nyitva állt előttem”; „nem lehet elvenni tőlem azt a békét, *amit* Jézus tud ajándékozni nekem”; „az a társulat, *ami* a magyar nyelvű színjátszás csúcsteljesítményeit nyújtja”. Az *ami* helyett *amely* kívánkozik mindhárom esetben: kápolna, *amely*; békét, *amelyet*; társulat, *amely*. Tudniillik a főmondatban főnévvel megnevezett tárgyra, elvont dologra vagy gyűjtőnévre vonatkozó mellékmondat élén a választékos, igényes nyelvhasználatban az *amely* áll.

„Van itt egy nagy mumus, *ami* pozitív mumus.” A tévében hangzott el ez a több sebből vérző mondat. *Pozitív* mumus? Ennek mintájára létezik jó ördög, és van Mirigy, a szépségkirálynő?... – kérdezhetjük némi malíciával. (A *pozitív* jelzőnek pedig számos tartalmas magyar szinonimája létezik.) Visszatérve tárgyunkra, e példában is ez a vonatkoztatás a szabatos: mumus, *amely*.

Az *ami* névmás a főnévvel meg nem nevezett (például névmással jelölt) főmondati elemre vonatkozik: „Önérzetem elégedetlen volt azzal, *amivel* boldogságom beérte volna” – írja Németh László az életét témául választó tanul-

mánygyűjteménye, a *Magam helyett* egyik fejezetében, ifjúkori emlékeket idézve. Ilyenkor tehát az *amely* a helytelen: „gyorsan és egyszerűen kívánunk válaszolni arra, *amelyre* egyre többen kíváncsiak”; „felépül nekik valami, *amely* sorsukat jobbra fordítani hivatott ” – olvasom a neten. Korrekten: arra, *amire*; valami, *ami*.

Összefoglalásképp egy idézet, amely mindkét nyelvi regulára követendő példa: „Ez Jézus Krisztus kinyilatkoztatása, *amelyet* Isten adott neki, hogy közölje szolgálóival mindazt, *aminek* hamarosan meg kell történnie [...]” (Jel 1,1)

„... a vágy, aki elfutott”

„Nem tudjátok-e, hogy *akik* versenypályán futnak, mindnyájan futnak ugyan, de csak egy nyeri el a versenydíjat? [...]” (1Kor 9, 24); „...apám volna, *aki* lassan / jönne át e köd-havasban?” (Juhász Ferenc: Apám). E két citátum arra példa: természetes, hogy az *aki* névmás a főmondatban megnevezett vagy meg nem nevezett személyre, személyekre vonatkozik.

Ezenkívül vonatkoztathatjuk megszemélyesített dologra („Be szép a vágy, *aki* elfutott” – Ady: Tűnnek a lányok) és emberhez közel álló, kedvenc állatra, főleg annak tulajdonnévre: „Természetesen nemcsak Bukfenctől és Jeromostól tanultam a kutyaetológiát. Itt volt például Boldizsár, *akit* már említettem, és élete korai periódusában én neveltem.” Ismerős e közösségi aforizma (aranyköpés): „A kutya az egyetlen a világon, *aki* jobban szeret téged saját magánál.” A pozitív érzelmi tartalom, a megszemélyesítés okán e régies formát sem véljük hibának, megjegyezve: a Nyelvművelő kézikönyv szerint az állat(faj)nevekhez a mai nyelvhasználatban az *amely* illik. Ez például már kétségkívül henyé névmáshasználat: „A kellemes nyári esték megkeserítői a szúnyogok, *akik* könnyen elvehetik a kedved a kerti sütéstől vagy akár egy holdfényes sétától.” Pontosan: szúnyogok, *amelyek*.

Elfogadható, de nem eléggé választékos beszéd, ha hangsúlyozni szándékozva, hogy személyek alkotják a gyűjtőnevet, a többes számú *akik* névmással élünk: „volt egy csoportjuk, *akik* a meccs nagy részében szurkoltak”. Hagyományosan, stílusosan: csoportjuk, *amely* [...] szurkolt.

Újabban sűrűn kapcsolják gyűjtőnévhez az egyes számú *aki* névmást is. Az efféle „megszemélyesítés” már pongyolaság: „van olyan cég, *aki* tízezret fizet a honlapja üzemeltetéséért”; „az első osztály, *aki* állatot fogadott örökbe”. Szabatosan: cég, *amely*; osztály, *amely*. S akkor is az *amely* a precíz, ha a főmondat főneve

személynek és fogalomnak egyaránt minősíthető. Pontatlan tehát ez a közlés: ő „már nem az a kaliber, *aki* nyerni tud”. Szabatosan: nem az a kaliber, *amely*.

„Amelyikék” alkalmasak

Ha a főmondatban megnevezett tárgyból, gyűjtőnévből egyetlenegyre vonatkoztatjuk a mellékmondatot, ha több említett élőlény, tárgy, fogalom közül egyet kiemelünk, az *amelyik* kötőszó használata a helyes: „*Amelyik* fa nem terem jó gyümölcsöt, azt kivágják, és tűzre vetik” (Mt 7, 19); „Egyszerre csak kinyílik az ajtó, *amelyik* előtt a minap a konyhaasztal állt torlaszul [...]” (Németh László: Bűn); „Élet és halál van a nyelv hatalmában, *amelyiket* szereti az ember, annak a gyümölcsét eszi” (Péld 18, 21).

Sőt, ilyenkor személyre is vonatkozhat az *amelyik*: „*Amelyik* nő nem úgy húz fel egy harisnyát, hogy közben a lábával dicsekszik, az már beteg vagy boldogtalan” (Németh László: Szerdai fogadónap).

Stílustalan az *amelyik* névmást az *amely* helyett használni, nem a több közül való kiemelésre alkalmazni, egyedi (egyszeri, különleges) főnévre vonatkoztatni, olyanra, amelyből egy van. Mégis találunk számos ilyen közlést a médiában (az *ami* mellett tehát e névmás is „segít” kiszorítani – helytelenül – az újabb nyelv-használatból az *amely* szót): „Az Aranycsapat – *amelyik* »csak« ezüstöt nyert a labdarúgó-világ bajnokságon”; „Íme a csodakutya, *amelyik* kitalálja a nők életkorát”. Mindkét esetben az *amely* illik a mondatba: az Aranycsapat – *amely*; a csodakutya, *amely* (esetleg: *aki*).

Az *amelyikék* szó pedig a fülhasogatóan henye nyelvhasználat jele: „Mondjatok olyan kutyafajtákat, *amelyikék* alkalmasak kiskertes házba, és valamennyire házat is tudnak őrizni”. Pontosan: mondjatok olyan kutyafajtát, *amelyik*, vagy: kutyafajtákat, *amelyek*.

Reményt hoz számunkra

Részére vagy *számára*? Nem könnyű kérdés. Mindkettő ragos főnévből alakult névutó – részeshatározó kifejezésére. Ez is, az is gyakran a *-nak*, *-nek* részeshatározói rag helyére tolakszik: „az alacsony infláció a kereskedelem *számára* előnyös”; „átadja *részére* az elismerő oklevelet”; „elmagyarazza a felhasználó

számára". A szószaporítást kerülve, egyszerűbben: a *kereskedelemnek*; átadja neki; a felhasználónak. A kérdésre tehát első válaszuk: egyik se...

A két névutót a mai nyelvhasználat nem határolja el egymástól élesen. De – s ez a másik felelet – a „*részére* mégis akkor helyesebb, ha konkrét, birtokba vehető tárgyakra van szó [...], ha ellenben elvont fogalmakról beszélünk, akkor a *számára* szokott szabatosabb lenni”. Érdemes tehát a *Nyelvművelő kézikönyv* citált tanácsa alapján érzékeltetni a jelentéskülönbséget: „Hogy az emberek *részére* a földön már nincs elég föld, az egyszerűen nem igaz.” (Illyés Gyula: Csizma az asztalon) – „Hozzon a nagypéntek és húsvét élő története megújult reményt *számotokra* és egyházatok *számára*” – írta üzenetében Setri Nyomi, a Református Egyházak Világközösségének főtitkára.

Szabatos a névutós részeshatározó, ha közvetett cselekvésről beszélünk (közvetve juttatunk valakinek valamit, illetve így közlünk valakivel valamit): „József tehát megvásárolta Egyiptom egész földjét a fáraó *részére* [...]” (1Móz 47, 20); „Még ezt is mondta szolgáló lányod: Az én uram, királyom beszéde megnyugtató lesz *számomra* [...]” (2Sám 14, 17).

Az alábbi közlések azonban összecserélik a két szót: „Gondolatok első-könyves, amatőr írók *részére*”; „tájékoztató hallgatók *részére*” – „egy megmen-tett családi fénykép a legszebb ajándék családtagjaink *számára*”; „valamennyi csapat *számára* értékes könyvjutalmat adhatott át a zsűri”. Mind a négy közlés-ben elég a ragos részeshatározós forma: *íróknak*; *hallgatóknak*; *családtagjainknak*; *csapatnak*. Ám ha névutóval élünk, az első kettőbe az elvont jelleg miatt a *szá-mára*, a második kettőbe a kézzelfoghatóság okán a *részére* illik.

Emlékszik vagy emlékezik?

„Amikor az asszony szül, fájdalma van, mert eljött az ő órája, de amikor megszülte gyermekét, nem *emlékszik* többé a gyötremre az öröm miatt, hogy ember született a világra” (Jn 16, 21). Pontos fogalmazás. Az *emlékszik* ugyanis azt jelenti, hogy 'valakinek, valaminek a képét a tudatában (meg)őrzi'. Megjegyzendő: ebben az értelemben az *emlékezik* is használható: „[...] Imádságaid és alamizsnáid feljutottak az Isten elé, és ő *emlékezik* azokra” (ApCsel 10, 4).

Ez utóbbi szónak sajátos jelentésárnyalata is kialakult: 'valakinek, valaminek az emlékét tudatosan felidézi': „Református magyar költőre [ti. Arany Jánosra] *emlékezik* a Google”; „Az első világháborúra *emlékezik* a XX. Század Inté-

zet". Ám gyakori ma, hogy az ilyen értelemben használt *emlékezik* helyébe is az *emlékszik* tolakszik.

Az efféle téves csere – különösen a régmúlt eseményeinek, hőseinek megidézésével összefüggésben – mosolyt keltő, mulatságos hiba, pongyola fogalmazás: „A lakosság büszkén *emlékszik* II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelemre.” Ők is túl vannak már a bakfiskoron! Sőt, nagy túlélők is ezek a kedves magyar emberek! – kiálthatunk fel tréfásan, ezt a közlést olvasva. A mondat értelme szerint ugyanis több mint háromszáz évesek azok az emlékezők...

Ha pedig azt olvassuk, hogy „augusztus 20-án a világ magyarsága államalapító Szent István királyra *emlékszik*”, a szó szoros értelmében matuzsálemi korú polgárok jelennek meg lelki szemeink előtt... Pontos, szabatos szóval: a lakosság büszkén *emlékezik* II. Rákóczi Ferencre; augusztus 20-án a világ magyarsága államalapító Szent István királyra *emlékezik*.

Senkit sem lehet szívlelni...

Szívlelni annál inkább! A *szível*, ez a választékos, kissé népies igénk ugyanis azt jelenti: valaki kedvel, szeret valakit (valamit), valamely közösséget, jóindulattal van valaki iránt: „Tőlem akár csak a Sanyi meg én lennék az egész világon. Úgyse *szível* engem más” (Németh László: Gyász); „igen *szíveli* a vasinges népet, maga is az volt s ingyen szolgálja” (Határ Győző: Golghelóghi); „még a botrányig forrósodó zajt is jobban *szívelik* maguk körül, mint az áhítatos hallgatást” (Illyés: Naplójegyzetek).

Tagadó mondatban sűrűbben fordul elő, s az a jelentése, hogy valaki nem kedvel valakit (valamit), alig tudja elviselni, türelmetlen vele szemben: „Minek tūr meg akkor itt, ha megvet engem, *sehogyse szível?* – csudálkoztam felette jó ideig” (Füst Milán: A kapitány felesége); „...Égető és Wiesmayerné, anélkül, hogy egy haragos szót váltottak volna, *nem szívelték* egymást” (Németh László: Égető Eszter); „A kényelmetlen szállást *nem szívelem*” (Tersánszky Józsi Jenő: Sarkantyúvirág).

A *szível* önmagában nem használatos, csak *meg-* igekötővel fordul elő: *megszível* valamit, például intelmet, tanácsot, azaz 'megfogad, követ': „Efraim így szól: Mi közöm neked többé a bálványokhoz?! Én meghallgatom, és figyelek rá. Olyan vagyok, mint a zöldellő ciprusfa. Tőlem származik a gyümölcsöd. Aki bölcs, értse meg ezeket, aki értelmes, *szívelje meg!* Bizony egyenesek az Úr

útjai. Az igazak járnak azokon, az istentelenek pedig megbotlanak rajtuk” (Hós 14, 9–10); „nem *szívleltük meg* a hasonszenvészet [homeopátia] tanítását, hogy a háborút a fészkéig kiegészíteni csak egek-földek megindulásával lehet. Talán a harmadik nemzedék majd már *megszívleli!*” (Határ Győző: Az Őrző Könyve).

Különbözik tehát a citált két szó jelentése! Ekképp szótévesztés a *szível* helyett *szívlelt* írni, mondani. Filmismertetőkből olvastuk: Csizmás Kandúr „Shrek és Szamár (aki kezdetben nem *szívleli* Kandúrt) jó barátja lesz”; „egyik férfi sem *szívleli* Larrie-t és módszereit”. Pontatlanok a kurzivált szavak. Helyesen: nem *szíveli* Kandúrt; egyik sem *szíveli* Larrie-t.

A médián keresztül...

„Ahazjá Samáriában leesett felső szobájából a korláton *keresztül*, és megbetegedett [...]” (2Kir 1, 2); „Jézus ismét elhagyta Tírusz határát, és Szidónon át a Galileai-tengerhez ment a Tízváros vidékén *keresztül*” (Mk 7, 31); „Rájöttem tehát, hogy az a jó és szép, ha az ember eszik, iszik, és élvezi a jót minden fáradozása nyomán, amivel fárad a nap alatt egész életén *keresztül*, amelyet Isten adott neki, mert ez jutott neki” (Préd 5, 17). Milyen pontos mindhárom esetben a névutóhasználat! Tudniillik elsősorban hely- és időhatározó kifejezésére való a *keresztül* névutónk. Szófajként jelentheti ezt: ‘valamely anyagon, felületen, résen át’, továbbá azt, hogy ‘valamely területen, településen át, annak érintésével’, illetve azt, hogy ‘valamely időszakon át’. S időhatározói szerepében nyomtatékosít is: az egész életén *keresztül* hangsúlyosabb itt, mint ha az egész *életében* szó szerkezet vagy az egész életén *át* kifejezés állna a helyén.

Ám gyakran szószaporításnak minősül az alkalmazása. Sűrűn előfordul például elvont, mód- vagy eszközhatározói szerepben: „az ügyről csakis a *médián keresztül* értesült”; „Harry anyján *keresztül* tudta meg az igazságot”. Ilyenkor elég ennyi: a *médiából* értesült, *anyjától* tudta meg.

Gyakran pedig tartalmasabb szóval helyettesítendő. Szürke és homályos közlések: „egy ismerősén *keresztül* meg is szerezte a ruha eredeti terveit”; az „*alapítványon keresztül* támogatja a régiókat”. Pontosabb, világosabb, színesebb ez: egy ismerőse *segítségével* (vagy: *révén, által*) szerezte meg, az alapítvány *közvetítésével, útján* támogatja.

Raadásnak két mulatságos példa: „Alfonsine és anyja egy apácán *keresztül* tartja a kapcsolatot a császárpártiakkal”; „szeretnénk megmozdítani a falu la-

kosságát a hölgyeken *keresztül*, hogy jöjjenek el rendezvényeinkre”. Szabatosan: egy apáca *közvetítésével*; a hölgyek *segítségével*.

E sorokkal, e sorok *útján, által* (nem pedig: e sorokon *keresztül!*) üzenjük: a *keresztül* példája is mutatja, hogy elkerülhető a névutók fölösleges, illetve magyartalan használata.

Mi „jelent” boldogságot?

„Mindezekben megmutattam nektek, hogy milyen kemény munkával kell az erőtlenekekről gondoskodni, megemlékezve az Úr Jézus szavairól. Mert ő mondta: »Nagyobb boldogság adni, mint kapni.«” (ApCsel 20, 35) Milyen szép, pontos, tiszta és egyszerű megfogalmazás: „nagyobb boldogság”.

Ma azonban divat mindezt szószaporító körülményességgel kifejezni: „Úgy vélem, *nagyobb boldogságot jelent* az Úr útján járni, mint a biztonságos élet vagy akármi más reményében visszautasítani az elhívó jeleket”; „A téli ünnepegsorozatra való felkészülés mindig *nagy örömet jelent* számomra”. Úgy akadályozhatjuk meg e terjengős kifejezések elszaporodását, hogy a tárgyat névszói állítmánnyá alakítjuk, s a terpeszkedő kifejezés *jelent* igéjét – mert ez itt tartalmatlan töltelékszó csupán – mellőzzük: nagyobb *boldogság* az Úr útján járni; a felkészülés mindig *nagy öröm*.

A Luca székéről írják egy internetes oldalon: „az elkészítés, az elemek formája, méretezése *jelent problémát*”. „Kapar a torkod: ilyenkor *jelent* gyors *segítséget*” a megfelelő tabletta – hallom a tévében. „Egy-egy új cég adatainak berögzítése minden esetben sok-sok *vesződséget jelent* az operátorok számára” – olvasom a világhálón. „A barátságod *sokat jelent* nekem” – olvassuk, halljuk gyakorta.

E közlésekben tartalmas szóra cserélendő a *jelent* ige: problémát *okoz* a szék elkészítése (vagy: *probléma* az elkészítése); segítséget *nyújt* (vagy: *segítség* a pirula); sok vesződséggel *jár* a rögzítés; a barátságod *fontos* nekem.

Születés „történt”

„... üdvözítő született ma nektek, aki az Úr Krisztus, a Dávid városában.” (Lk 2, 11) Milyen egyszerű tisztsággal mondja Lukács és magyarrá fordítója: Üdvözítő *született* ma nektek. A mai hivatali nyelv azonban bonyolítja az egyszerűt:

„A születési bizonyítvány kibocsátása azon polgármesteri hivatalok anyakönyvi hivatalának feladata, ahol a *születés történt*.” Micsoda felesleges szószaporítás és papírízű, sőt félreérthető mondat ez – egy csodaszép misztériumot említvén! A *született* helyett a kacifántos *születés történt* szerkezetet használta a szövegező. További hiba a nyakatekert mondatban: noha kézenfekvő, hogy a gyerekek általában nem a hivatalokban jönnek világra, az idézett szöveg ezt jelenti... Szabatosan: „A születési bizonyítványt a polgármesteri hivatal anyakönyvi csoportja bocsátja ki – azon a településen (városban, kerületben), ahol a gyermek *született*.”

Hasonlóan szócséplő, itt tartalmatlannak minősülő igékkel terhelt példák: „az András király korában kelt oklevélben *említés történt* Vénekről”; „az ajánlatkérő részéről *kezdeményezés történt* a határidő módosítására”; „rengeteg *megkeresés történt* a szurkolók részéről”. A terjengős kifejezést és a személytelen fogalmazást kerülve: az oklevél (írója) *említette* Vének települést; az ajánlatkérő *kezdeményezte* a módosítást; sok szurkoló (*meg*)kereste.

„Napi *takarítás történik* a kiemelt helyszíneken” – írják a neten. Ha, mint itt, határozatlan az alany, akkor is gördülékenyebb a közlés cselekvő igével: naponta *takarítanak*.

Ha hangos, harsány, vad, durva cselekedeteket jelző igék „történnek”, mulatságos ez a körülményes szerkezet. Példák a médiából: „a táncparketten *történt* a dulakodás”; „egy lakodalomban *verekedés történt*”. Világosan, egyszerűen: a parketten *dulakodtak*; egy lakodalomban *(össze)verekedtek*.

„Kezdetét veszi” egy új korszak

Széles jelentéskörű igénk, a *vesz* „néha szószátyár kifejezések »segédigéjének« szerepébe kényszerül” – írja Tótfalusi István nyelvész. Számos példát sorolhatnánk a terpeszkedő kifejezések e formájára a közbeszédből – és a sajtóból. Íme, kettő: „*Kezdetét veszi* a megyei kupa második fordulója”; „Új korszak *veszi kezdetét* az idősellátásban”. Ha ezeket egyszerűen, szabatosan akarjuk közölni, több szinonima közül választhatunk: rajtol, startol, (el)indul, elindul, (el)kezdődik. Mint a Bibliában: „Mert itt van az idő, amikor *elkezdődik* az ítélet Isten háza népén. Ha pedig először rajtunk *kezdődik*, akkor mi lesz a vége azoknak, akik nem engedelmessé válnak Isten evangéliumának?” (1Pt 4, 17)

A *vesz* igével alkotott további bőbeszédű szerkezetek a médiából: „Jézus *védelmébe veszi* a bűnös asszonyt”; „autókirándulások *megrendezésénél mérlegelés*

alá kell venni: az autó szerkezetét és teherbíró képességét, a sofőr tapasztaltságát és józanságát...". Pontosan, magyarosan: megvédi az asszonyt, pártját fogja, védelmére kel; megrendezése során mérlegelni kell.

„Jézus *búcsút vesz* a tanítványaitól” – áll egy bibliakommentárban. A Bibliában (fordításában) e hosszabb szerkezet egyszerű tisztasággal, igekötős igeként olvasható: „Pál Milétoszban *elbúcsúzik* az efezusi vénektől” (az ApCsel 20. fejezetének egyik közcíme). A *búcsút vesz* szinonimái még: *búcsúzkodik, búcsúzik, elköszön.*

Biztosít biztosít hátán

A nyakló nélkül használt, elcsépelet divatszavak egyike a *biztosít* ige, amely túl általános értelmű használatával, illetve 'lehetővé tesz', 'rendelkezésre bocsát', 'juttat', 'garantál' stb. jelentésében régóta szívósan tartja magát a beszédben és írásban. Példák a médiából: „a hajléktalan embereknek első lépésként önálló lakást *biztosítanak*”; „az önkormányzat az állás betöltője részére szolgálati lakást *biztosít*”.

E közlésekben nemcsak azért cserélendő a *biztosít* tartalmasabb szóra, mert szűrkiti a nyelvhasználatot e szó szakadatlan ismételtetése, hanem azért is, mert az idézett szövegek (azzal, hogy a szóban forgó igét a lakással, az otthonnal együtt emlegetik) a *biztosít* egy másik jelentését ('biztosítást köt valamire') is a tudatba hozzák. A citátumok tehát félreérthetők is. Ez a formula a precíz: *lakáshoz juttatják* a szóban forgó személyeket. Hasonlóan hibás szóhasználat: a gasztronómiai műsorban „a konyhát X cég *biztosította*”. Értékes konyha lehet, ha biztosítást kell rá kötni... – fűzhetnének hozzá. A mondat értelme persze ez: a konyhát X. cég *bocsátotta rendelkezésre, adta kölcsön* (használatra).

Különösen suta a *biztosít*, ha tárgyak tulajdonságait érzékeltetjük vele: „a templom nagyszerű akusztikát is *biztosít*”; „foltmentes ragyogást *biztosít* a tisztítószer”. Szabatosan: nagyszerű akusztikát (hangzási viszonyokat) *nyújt*; vagy – szintén mellőzve az üres szót –: nagyszerű a hangzása; illetve: ragyogást *eredményez*. S egy mulatságos példa: „A rapid randi élőben zajlik, szervezett keretben *biztosítanak* a megszólításnak.” Világosan: *lehetőséget, alkalmat teremtenek a beszélgetésre, ismerkedésre, a kommunikálásra.*

A Bibliában nem fordul elő a *biztosít* ige, s említett, szinonimával helyettesítendő jelentésében a legnagyobb szókincsű írásművészünk, Jókai Mór sem használja. Kövessük ebben (is) a könyvek könyvét – és hatalmas írónkat, aki nek biblikus mélységű tudása volt az emberről, a teremtett világról.